

اجلاسیه انجمن بین‌المللی کتابداران شرق‌شناس در کنگره بین‌المللی مطالعات آسیایی و شمال آفریقا

دکتر سعید عریان^۱

سی‌وپنجمین کنگره بین‌المللی مطالعات آسیایی و شمال آفریقا^۲ در تاریخ ۷ تا ۱۲ ژوئیه ۱۹۹۷ برابر با ۱۶ تا ۲۱ تیرماه ۱۳۷۶ در شهر بوداپست، پایتخت کشور مجارستان برگزار شد. این کنگره در اجلاسیه فوق‌دارای دو شاخه کاملاً مستقل، یعنی مطالعات عمومی شرق‌شناسی و نیز مطالعات شرق‌شناسی در چارچوب کتابداری به معنای عام بود که هر یک علی‌رغم همسویی با دیگری، از هدف‌های خاص خود برخوردار بودند.

۱. کنگره بین‌المللی مطالعات آسیایی و شمال آفریقا از سال ۱۹۸۶ تاکنون، در ادامه کنگره بین‌المللی شرق‌شناسی^۳ (از ۱۸۷۳ تا ۱۹۷۳ با ۲۹ کنگره) و کنگره بین‌المللی علوم انسانی در آسیا و شمال آفریقا^۴ (از سال ۱۹۷۶ تا ۱۹۸۳ با ۲ کنگره)، چهار اجلاسیه را پشت سر گذاشته است. به عبارت دیگر کنگره مطالعات شرق‌شناسی از آغاز تاکنون ۳۵ اجلاسیه بین‌المللی داشته که با سه عنوان متفاوت به ترتیب تاریخ برگزاری به شرح زیر عبارتند از:

۱. عضو هیأت علمی معاونت پژوهشی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

2. International Congress of Asian and North African Studies (ICANAS)
3. International Congress of Orientalists
4. International Congress of Human Sciences in Asia and North Africa

کنگرهٔ بین‌المللی شرقشناسی

(فرانسه)	پاریس	۱۸۷۳.۱
(انگلستان)	لندن	۱۸۷۴.۲
(روسیه)	سن پترزبورگ	۱۸۷۶.۳
(ایتالیا)	فلورانس	۱۸۷۸.۴
(آلمان)	برلین	۱۸۸۱.۵
(هلند)	لیدن	۱۸۸۳.۶
(اتریش)	وین	۱۸۸۶.۷
(سوئد)	استکهلم و کریستیانا	۱۸۸۹.۸
(انگلستان)	لندن	۱۸۹۲.۹
(ایتالیا)	جنوا	۱۸۹۴.۱۰
(فرانسه)	پاریس	۱۸۹۷.۱۱
(ایتالیا)	رم	۱۸۹۹.۱۲
(آلمان)	هامبورگ	۱۹۰۲.۱۳
(الجزایر)	الجزیره	۱۹۰۵.۱۴
(دانمارک)	کپنهاگ	۱۹۰۸.۱۵
(یونان)	آتن	۱۹۱۲.۱۶
(انگلستان)	اکسفورد	۱۹۲۸.۱۷
(هلند)	لیدن	۱۹۳۱.۱۸
(ایتالیا)	رم	۱۹۳۵.۱۹
(بلژیک)	بروکسل	۱۹۳۸.۲۰
(فرانسه)	پاریس	۱۹۴۸.۲۱
(ترکیه)	استانبول	۱۹۵۱.۲۲
(انگلستان)	کمبریج	۱۹۵۴.۲۳
(آلمان)	مونخ	۱۹۵۷.۲۴
(روسیه)	مسکو	۱۹۶۰.۲۵
(هندوستان)	دهلی نو	۱۹۶۴.۲۶
(آمریکا)	آن آرپور	۱۹۶۷.۲۷
(استرالیا)	کن برا	۱۹۷۱.۲۸
(فرانسه)	پاریس	۱۹۷۳.۲۹

کنگره بین‌المللی علوم انسانی در آسیا و شمال آفریقا

مکزیک (مکزیک)	مکزیکوسیٹی	۱۹۷۶.۳۰
(ژاپن)	توکیو و کیوتو	۱۹۸۳.۳۱

کنگره بین‌المللی مطالعات آسیایی و شمال آفریقا

(آلمان)	هامبورگ	۱۹۸۶.۳۲
(کانادا)	تورنتو	۱۹۹۰.۳۳
(چین)	هنگ کنگ	۱۹۹۳.۳۴
(مجارستان)	بوداپست	۱۹۹۷.۳۵

آخرین اجلاسیه کنگره بین‌المللی مطالعات آسیایی و شمال آفریقا بنا بر بخش‌بندی از پیش انجام شده، در سه مکان جدا از هم، یعنی دانشگاه اقتصاد بوداپست، دانشگاه اتواس لورند^۱ و نیز دانشگاه اروپای مرکزی با مراسم افتتاحیه در ساعت ۱۱ صبح روز دوشنبه ۸ ژوئیه (۱۶ تیر) آغاز شد و از ساعت ۱۴ همان روز در بخش‌های تخصصی و چند سمپوزیوم به کار خود ادامه داد. به طور کلی موضوعات تخصصی این کنگره در مجموع عبارت بودند از:

- خاور نزدیک باستان
- مطالعات یهودی و زبان عبری
- مطالعات اسلامی
- مطالعات مربوط به زبان عربی
- مطالعات ایرانی
- مطالعات مربوط به دوره عثمانی و زبان ترکی
- مطالعات مربوط به قفقاز
- مطالعات مربوط به ترکی آلتایی
- مطالعات مربوط به مغولستان
- مطالعات مربوط به منچو - تونگوز
- مطالعات مربوط به تبت
- مطالعات مربوط به سنسکریت
- مطالعات مربوط به هند

- مطالعات مربوط به تاملیل و دراویدی
- مطالعات بودایی
- مطالعات مربوط به آسیای شرقی
- مطالعات مربوط به ژاپن
- مطالعات مربوط به چین
- مطالعات مربوط به کره
- تاریخ اخیر و حال

سمپوزیوم ۱. دن هوانگ و تورفان

الف. باستانشناسی جاده ابریشم در قرن بیستم

ب. پژوهش بین‌المللی روی کشفیات

سمپوزیوم ۲. مطالعات شرقی

سمپوزیوم ۳. انجمن بین‌المللی کتابداران شرق شناس^۱

سمپوزیوم ۴. CIEPO

سمپوزیوم ۵. کامپیوترها و مطالعات شرقی

زمان، زبان و شیوه برگزاری. برپایی این کنگره دارای زمان ثابتی نیست، ولی بنا بر ماده یک اساسنامه کنگره، فاصله برگزاری دو کنگره نباید بیش از ۵ سال باشد.

بر پایه ماده ۲ اساسنامه مربوط، هر کنگره را کمیته‌ای متشکل از اتباع کشور برگزارکننده سازماندهی می‌کند و کمیته انتخابی در مورد بخش‌های تخصصی کنگره تصمیم می‌گیرد.

بنابر ماده ۴ اساسنامه، کمیته تصمیم‌گیرنده می‌تواند از میان زبان‌های رایج در کشور برگزارکننده کنگره، زبان یا زبان‌هایی را به عنوان زبان رسمی کنگره برگزیند.

بر پایه ماده ۶ اساسنامه، هر کنگره در اجلاس عمومی خود می‌تواند محل بعدی کنگره را مشخص کند. این انتخاب می‌تواند از طریق پیشنهاد کشورهای شرکت‌کننده نیز به صورت موقت یا ثابت بعداً صورت پذیرد، که البته وقوع دو اجلاس پی در پی در یک کشور امکان‌پذیر نخواهد بود.

همراه با این کنگره دو نمایشگاه یعنی نمایشگاه کتاب و نمایشگاه هنر نیز در مکان‌های مختلف برگزار گردید.

۲. انجمن بین‌المللی کتابداران شرق‌شناس^۱. دهمین اجلاسیه این انجمن بین‌المللی که همزمان با کنگره بین‌المللی مطالعات آسیایی و شمال آفریقا برگزار می‌شد، از تاریخ ۸ ژوئیه (برابر با ۱۷ تیرماه) با عنوان کلی "کتابداری شرق در راه‌های مؤاصلاتی قرن" با چهار بخش تخصصی در یکی از تالارهای کتابخانه آکادمی علوم مجارستان، به نام وازارلی هال^۲ آغاز به کار کرد. برای این اجلاسیه مجموعاً ۱۶ سخنران انتخاب شده بود که موضوع سخنرانی هر یک از آنها به نوعی با شرق‌شناسی در چارچوب کتابداری و کتابخانه ارتباط می‌یافت. در این جا باید یادآور شد که عدم شرکت چهار نفر از انتخاب‌شدگان زمان برنامه از پیش اعلام شده اجلاسیه را تغییر داد و آن را با فشردگی روبه‌رو ساخت. مقالاتی که در این اجلاس ارائه شد به شرح زیر است:

۱. نقش مؤسسات در گسترش کتابخانه‌ها و کتابخانه مدارس در ایران/ دکتر غلامحسین تسبیحی (تبریز، دانشگاه تبریز، ایران)
۲. گسترش تاریخی کتابخانه‌های شرق/ پروفیسور ا. کالیامال (دانشگاه بهاراتی دسن، تامیل نادو، هند)
۳. مرکز شرق‌شناسی دانشگاه دولتی روسیه: تاریخ و مجموعه‌ها/ پروفیسور مری ای. تری فوننکو (مسکو، روسیه)
۴. مجموعه شرقی کتابخانه آکادمی علوم مجارستان/ دکتر او ایپور (آکادمی علوم مجارستان، بوداپست)
۵. آماده‌سازی عوامل مؤثر در مطالعات شرقی: گسترش کتابخانه‌ها و شعب گوناگون موسسه سلطنتی آسیایی در قرن نوزده/ پروفیسور هارولد. م. آنتنس (کالج دولتی ارگون جنوبی، اشلند، ارگون، ایالات متحده)
۶. آثار مکتوب در کتابخانه‌های جمهوری تاجیکستان، میزان اطلاعات و نمای توسعه آنها/ دکتر علیمرادونوف امری نیردون (موسسه میراث مکتوب، دوشنبه، تاجیکستان)
۷. مجموعه کتاب‌های Block-Books و دستنوشته‌های چینی در کتابخانه دولتی روسیه/ پروفیسور سرگئی آ. کازانتزف (مسکو، روسیه)
۸. دستنوشته‌های باجی (مالایایی) در کتابخانه کنگره/ دکتر راجر تول (لیدن، هلند)
۹. تاثیر کتاب مارکوپولو/ هیروشی واتاناب (کتابخانه شرقی، توکیو، ژاپن)
۱۰. رویکردی نوین بر سازمان اطلاعات درباره ادبیات کلاسیک جنوب آسیا/ نیکیتا سوکولوف (کتابخانه دولتی روسیه، مسکو، روسیه)

۱۱. هنری هیورنات (۱۸۵۸ - ۱۹۴۱): قبطی‌شناس و آشورشناس / خانم موتیکا بلانچارد (دانشگاه کاتولیک آمریکا، واشنگتن، ایالات متحده)
۱۲. گسترش کتابشناسی متنی چین در قرن بیستم / دکتر ویلیام س. وونگ (دانشگاه کالیفرنیا، ارواین، کالیفرنیا، ایالات متحده)
۱۳. ارتباط کتابخانه‌ای و هنری میان فرهنگ عربی و اروپایی / دکتر نظر اویون السعود (دانشگاه سازمان ملل، دمشق، سوریه)
۱۴. کتابخانه و خدمات اطلاعاتی در جامعه چندزبانه و چندفرهنگی مالزی / دکتر راجا عبدالله یعقوب و دکتر نورما ابوسمان (موسسه تکنولوژی مارا، مالزی)
۱۵. بررسی چند واژه از فرهنگ پهلوی، دستنوشته TD/ دکتر سعید عریان (کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ایران)
۱۶. گرایش به زبان عربی - زبان‌های عبری جدید، در برخورد و تاثیرگذاری متقابل میان زبان‌های شرقی / دکتر آوی شیوقیل (دانشگاه کمبریج، کمبریج، انگلستان)
- لازم به ذکر است که کلیه مقالات فوق به زبان انگلیسی نوشته و قرائت شده است و عنوان و مشخصات دقیق انگلیسی آنها در معاونت پژوهشی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران موجود است.

محل برگزاری انجمن بین‌المللی کتابداران شرق‌شناس یعنی آکادمی علوم مجارستان در سال ۱۸۲۶ توسط Count Jazsefki Tele، مورخ و نخستین رئیس این آکادمی، تأسیس شد. این کتابخانه که با اهدا ۳۰۰۰۰ جلد کتاب از سوی نامبرده شکل گرفت در سال ۱۸۳۱ همزمان با فعالیت آکادمی فوق آغاز به کار کرد. این مجموعه در سال ۱۸۴۴ جهت بهره‌برداری در اختیار پژوهشگران قرار گرفت و از سال ۱۸۶۵ به مکانی شایسته - محل فعلی - آکادمی انتقال یافت.

با توجه به مطالبی که گذشت یادآوری چند مطلب بسیار مهم است. نخست اینکه کنگره بین‌المللی شرق‌شناسی از سال ۱۸۷۳ تاکنون با آهنگی ثابت یعنی بررسی ویژگی‌های شرق به معنای عام کلمه، پیوسته در کشورهای گوناگون برپا شده و مطالعات اسلامی و ایرانی، از شاخه‌های مهم آن به شمار می‌رفته است. تردیدی وجود ندارد که ایران همیشه طلایه‌دار شرق و یکی از نقاط عطف مهم تاریخ آن بوده است. اهمیت پژوهش‌های گوناگون فرهنگی، زبانی، ادبی، تاریخی و غیره که از روزگاران دیرین تاکنون در ایران انجام گرفته بر هیچ اهل فنی پوشیده نیست، تا جایی که امروزه می‌بینیم که

بهترین پژوهندگان غیرایرانی در تحقیقات خود به پژوهش‌های ایرانیان استناد می‌کنند. به عبارت دیگر، چنانچه سهم شرق‌شناسان و ایران‌شناسان ایرانی در پیشبرد و تحول این رشته بیش از غیرایرانیان نباشد، بی‌تردید کمتر از آنان نیز نیست، پذیرش این امر، برای ما پرسشی را پیش می‌آورد و آن اینکه چرا پژوهشگران ایرانی در این گونه مجامع بین‌المللی حضور کمتری دارند. نگاهی به برنامه جامع کنگره به ما نشان می‌دهد که در این مجموعه از ایران جمعاً ۱۲ نفر به عنوان سخنران به شرح زیر شرکت کرده‌اند:

مطالعات اسلامی	۱ نفر از	۴۸ نفر
مطالعات مربوط به زبان عربی	۱ نفر از	۸۱ نفر
مطالعات ایرانی	۱۰ نفر از	۳۸ نفر

این در حالی است که تنها از ژاپن تعداد ۹۰ نفر در رشته‌های گوناگون در این کنگره شرکت کرده‌اند و از ۵۲ نفری که در بخش تخصصی مطالعات مربوط به ژاپن سخنرانی داشتند ۳۳ نفر از ژاپن و از ۲۵ نفری که در بخش تخصصی مطالعات مربوط به سنسکریت سخنرانی داشتند ۱۷ نفر از هندوستان بوده‌اند. تعداد شرکت‌کننده‌های دیگر نیز کم و بیش به همین صورت است. توجه به این ارقام و اینکه از سی و پنج کنگره بین‌المللی برگزار شده شرق‌شناسی از سال ۱۸۷۲ تاکنون (یعنی در طول ۱۲۴ سال) هیچ یک در ایران برگزار نشده، باید ما را به اندیشه وادارد.

دیگر اینکه اجلاسیه بین‌المللی انجمن بین‌المللی کتابداران شرق‌شناس که در سطحی جهانی مسائل شرق‌شناسی را در چارچوب کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی مطرح می‌کند، سخنرانان خود را از میان سخنرانان شرکت‌کننده در کنگره بین‌المللی مطالعات آسیایی و شمال آفریقا انتخاب می‌کند. کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران برای نخستین بار در این اجلاسیه بین‌المللی که در بوداپست انجام شد حضوری جدی یافت و این در حالی است که این کتابخانه، پس از انقلاب اسلامی ایران به یکی از بزرگترین و معتبرترین مراکز پژوهشی کشور تبدیل شده، مطالعه و پژوهش‌های اسلامی و ایرانی از وظایف رسمی و قانونی آن است، دارای بخش اسلام‌شناسی - ایران‌شناسی است؛ و در حال حاضر از منابع بسیار ارزشمند اسلامی - ایرانی برخوردار است. از این روی باید گفت که جایگاه و مقام کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران توجه بیشتری را در این زمینه طلب می‌کند. ■